„A ONDA NETKO (…) PRESLOŽI RASPORED KAMENČIĆA…" (IRENEJ LIONSKI)

Andrea Filić

Citat iz naslova uzet je iz djela *Adversus haereses – Protiv hereza* – svetog Ireneja Lionskog, crkvenog oca iz polovice 2. stoljeća. Najveći Irenejev izazov među herezama, od čije je opasnosti svim svojim snagama nastojao obraniti kršćansku vjeru, bio je gnosticizam. U ovom ću tekstu pokušati predočiti na što me, kroz Irenejev izazov, Gospodin „izazvao".

Prvo nešto o Irenejevu izazovu.

Irenej je izvrsno uvidio da se osobita opasnost gnostičkog nauka krije u činjenici da su se obilato koristili *Svetim pismom* te njime potkrepljivali svoja tumačenja koja su bila sve samo ne kršćanska. Uvjereni da posjeduju tajnu gnozu, smatrali su se uzvišenijima od „običnih" kršćana. I upravo su zbog toga nekim „običnim" kršćanima, možda i posve dobronamjernima i željnima dubljeg življenja svoga kršćanstva, uspijevali podvaliti svoje priče. Irenej je svim silama to želio spriječiti pa je nadugo i naširoko pisao o gnostičkom nauku, prokazujući kako on nije u skladu ni s razumom ni s proročkim, apostolskim i Gospodinovim riječima sačuvanima u *Svetom pismu*. Da se tkogod ne bi dao zavesti gnostičkom „pismorječivošću", tj. uporabom svetopisamskih odlomaka, iznašao je jednu vrlo jednostavnu sliku koja je svakomu mogla biti razumljiva: iste kamenčiće koje je vrstan umjetnik uporabio da bi načinio prikaz kralja, gnostici su presložili u prikaz psa ili lisice.

No bolje je da nam sâm Irenej progovori:

> „Takav je njihov nauk – nauk koji ni proroci nisu propovijedali, ni Gospodin poučavao, ni apostoli predali – a oni se ipak hvale da su o njemu primili mnogo uzvišeniju spoznaju negoli svi ostali ljudi. Citirajući tekstove tuđe Svetom pismu i nastojeći, kako se kaže, plesti užad od pijeska, oni se ipak trude na uvjerljiv način svojim tvrdnjama prilagoditi čas Gospodinove prispodobe, čas proročanstva proroka, čas riječi apostola, a sve s ciljem da njihova izmišljotina ne bi izgledala lišena svjedočanstva. Oni izokreću poredak i slijed Pisama i, koliko je do njih, trgaju udove istine. Premještaju i preoblikuju te, od jedne stvari čineći drugu, zavode mnoge ljude nestalnim prividom koji proizlazi iz tako prilagođenih Gospodinovih riječi. To je kao kad bi vješti umjetnik veoma brižno izradio pravi portret kralja, rabeći bogati mozaik. A onda netko, želeći izbrisati crte čovjekova lica, presloži raspored kamenčića, tako da se pojavi nevješto oblikovana slika psa ili lisice. Zatim odlučno izjavljuje da je upravo to pravi portret kralja koji je načinio vješti umjetnik. Poka-

> zuje kamenčiće – one iste koje je prvi umjetnik vješto složio kako bi prikazao crte kraljeva lica, ali koje je drugi ružno preobrazio u sliku psa – i, sjajem tih kamenčića, uspijeva zavesti jednostavne, to jest one koji ne poznaju crte kraljeva lica, i uvjeriti ih da je ta odvratna slika lisice pravi portret kralja. Na posve isti način ti ljudi, nakon što su sastavili bapske priče, odavde i odande čupaju tekstove, izreke i prispodobe, nastojeći pomoću Božjih riječi priskrbiti svjedočanstvo svojim basnama." (*Adversus haereses*, I,8,1).

Kada sam čitala taj odlomak o gnosticima, zapravo me njihovo krivotvorenje *Svetog pisma* nije osobito razljutilo. Tä već se Irenej s njima razračunao. Nije me ni ražalostilo. Otad je prošlo previše vremena da bih se mogla emotivno uključiti u te događaje.

Ima ipak nešto drugo što me itekako dira. Naime, pitam se zašto se nama, kršćanima ovog vremena, tako često dogodi da se igramo kamenčićima prekrasnog mozaika koji prikazuje Kralja, našega Gospodina, pa ih u toj igri presložimo i načinimo prikaz nekoga ili nečega sasvim drugoga. Onoga što odgovara *našoj* percepciji, *našim* shvaćanjima, *našoj* spoznaji.

Mislim na sasvim konkretne kršćane. Na kršćane u svojoj župi. Na kršćane u zajednici kojoj pripadam. Na kršćane na svome radnom mjestu. Na kršćane u svojoj obitelji. Konačno, i na sebe samu.

Kako to da svi vjerujemo u istoga Kralja, da se svi Istomu molimo, da svi Istoga ljubimo, da se svi na Istoga pozivamo, a među nama ima toliko nesuglasica? Toliko nepremostivih zapreka. Toliko međusobnog nerazumijevanja i razdora. Toliko da smo sposobni povaditi i presložiti kamenčiće po kojima svaki od nas predstavlja jedan mali mozaik našega Gospodina te, rabeći iste kamenčiće, drugoga pretvoriti u sliku psa, lisice ili još čega gorega. Pritom, da bismo pred drugima ili pred samima sobom opravdali svoje čine i svoje misli, svi citiramo i svi se nadahnjujemo na istom *Svetom pismu*. Tako ga često, zapravo, i mi krivotvorimo.

Teško mi je vjerovati da to činimo namjerno. Svatko od nas nosi svoje rane koje su, neriješene i mnogo godina taložene jedna na drugu, stvorile u nama neku spoznaju koja, kao nekoć kod gnostika, više nalikuje fikciji nego stvarnosti. A tako se teško od nje odvajamo.

Gospodine, kako da ti se vratimo? Kako da ti se vratim, Gospodine?

Kako da prestanemo, uvjereni u ispravnost vlastite spoznaje, razbacivati i po svojem preslagivati kamenčiće koji prikazuju tvoj lik?